

कृषि विकासको रणनीति कार्यान्वयनतर्फ हालसम्म गरिएका प्रगतिहरू

दशरथ मोक्तान, कृषि विकास रणनीति विज्ञ,

साउन, २०७८

कृषि विकासको रणनीति कार्यान्वयनमा सहजीकरण:

कृषि तथा पशु विकास मन्त्रालय र युरोपियन युनियनसँगको सम्झौता अनुसार आ.व. २०७६/२०७७ देखि नै यस प्रदेश नम्बर १ मा कृषि विकास रणनीति प्रदेश र स्थानीय सरकारहरूमा पनि कार्यान्वयन सहजीकरण गर्नका निमित्त सातै प्रदेशमा कृषि विकास रणनीति विज्ञहरू परिचालन गरिएको हो ।

कृषि विकासको रणनीति (एडीएस) को पृष्ठभूमि

कृषि क्षेत्रका चुनौतीहरूलाई समाधान गर्ने उद्देश्यले नेपाल सरकारले २० वर्षे कृषि विकास रणनीति (२०१५-२०३५) ल्याएको छ । यो रणनीतिक दस्तावेज संघीय शासन व्यवस्थामा जानुअगाडि नै तयार गरिएको र २०७२ सालदेखि नै कार्यान्वयन भइरहेको छ । यस रणनीतिले आगामी २० वर्षका लागि नेपालको समग्र कृषि क्षेत्रका कार्यक्रमहरूलाई मार्ग-निर्देश गर्नेछ । कृषि विकास रणनीतिको कार्यान्वयनबाट मूलतः परम्परागत, निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई प्रतिस्थापित गर्दै कृषि क्षेत्रको व्यवसायीकरण, औद्योगिकीकरण तथा विविधीकरणबाट कृषिमा अधिक आधारित परिवार/समुदायलाई सेवा र उद्योग क्षेत्रमार्फत् बढीभन्दा बढी आय-आर्जन गर्न सकिने गरी रूपान्तरण गर्ने अपेक्षा राखिएको छ ।

कृषि र अन्य क्षेत्रहरू बीचको समन्वय खासगरी ग्रामीण क्षेत्रको गरिवी निवारणका लागि महत्वपूर्ण हुनेछ । यस रणनीतिमा कृषि क्षेत्रभित्रका जटिलताहरू सम्बोधन गर्न र उत्पादनका क्षेत्रहरू (बाली, पशुपक्षी, मत्स्यपालन, वन) मात्र नभई प्रशोधन क्षेत्र, व्यापार तथा अन्य सेवाहरू (भण्डारण, ढुवानी तथा सञ्चालन, वित्त, बजारीकरण, अनुसन्धान, प्रसार) लाई समेत समेटेको छ । कृषिमा आधारित समुदायलाई सेवा र उद्योग क्षेत्रबाट बढी आय-आर्जन गर्न सक्ने गरी कृषि क्षेत्रको रूपान्तरण गर्ने अवधारणामा आधारित छ । साथै, कृषिमा महिलाको भूमिका र जलवायु परिवर्तनको सन्दर्भमा प्राकृतिक श्रोत-साधनको व्यवस्थापनका लागि रूपान्तरण प्रक्रियाको उपादेयता पनि यस रणनीतिबाट स्थापित हुनेछ ।

अहिलेसम्म गरिएका उपलब्धिहरूको विवरण

कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयन सहजीकरण गर्ने सिलसिलामा प्रदेश १ मा मुख्यतः निम्न ४ क्रियाकलापमा आधारित रही कार्यक्रमहरू सञ्चालित छन् :

१. कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयनका लागि प्रदेश नं. १ का स्थानीय सरकार (पालिका) हरूसँग अभिमुखीकरण कार्यशाला गोष्ठी
 २. पालिकाहरूको क्षमता आवश्यकताको आकलन/अध्ययन
 ३. भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयमा स्रोतव्यक्तिको विकास
 ४. कृषि विकास योजना तर्जुमासम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन ।
- यी चारवटै विषयक्षेत्रहरूमा हालसम्म भएका प्रगतिहरूको चर्चा तल गरिन्छ :

१. कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयनका लागि प्रदेश नं. १ का स्थानीय सरकार (पालिका) हरूसँग अभिमुखीकरण कार्यशाला गोष्ठी

भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयको आयोजनामा, कृषि विकास रणनीति प्राविधिक सहयोग सुविधा (TCF to ADS) को प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोगमा 'कृषि विकास रणनीति कार्यान्वयनका लागि स्थानीय सरकारहरूसँग अभिमुखीकरण कार्यशाला गोष्ठी' प्रदेश नं. १ का सबै १४ वटा जिल्लामा सम्पन्न भएका छन् ।

हरेक जिल्लामा एकदिने गोष्ठी सम्पन्न गरिएका थिए । ती गोष्ठीहरूको सहजीकरण **दशरथ मोक्तान** (कृषि विकास रणनीति विज्ञ), **कुमार सिंह खत्री** तथा **डम्बरबहादुर भण्डारी** (भेटरिनरी अफिसरहरू, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय प्रदेश नं. १) बाट गरिएका थिए ।

१.१ कार्यशाला गोष्ठीको आवश्यकता

कृषि विकास रणनीतिलाई स्थानीय तहसम्म कार्यान्वयन गर्नको लागि स्थानीय सरकारको नेतृत्वमा रहने व्यक्तिहरूले कृषि विकास रणनीतिका विभिन्न पक्षहरूको बारेमा सम्पूर्ण जानकारी राख्नु जरुरी हुन्छ । साथै नेतृत्वलाई सघाउने हरेक जिम्मेवार अधिकृत तथा जनप्रतिनिधिहरू पनि यस विषयमा राम्रो जानकार हुनु आवश्यक हुन्छ । सही जानकारी र अभिमुखीकरण हुन सकेमा मात्र सामूहिक दृष्टिकोण स्पष्ट हुने, हासिल गर्न खोजेको लक्ष्यबारेमा एकरूपताको समझदारी हुने र तय गरिने कार्यक्रम तथा क्रियाकलापमा अझ सशक्त सहभागिता र क्रियाशीलता बढ्न जाने हुन्छ । यही आवश्यकतालाई महसुस गरी एडीएस परियोजनाले कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरेको हो ।

१.२ कार्यशाला गोष्ठीका उद्देश्यहरू

अभिमुखीकरण कार्यशाला गोष्ठीको मुख्य उद्देश्य स्थानीय सरकारका प्रमुख/उप-प्रमुखहरू, प्रशासनिक अधिकारीहरू लगायत जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुख/उप-प्रमुखहरूलाई कृषि विकास रणनीतिको विभिन्न पक्षहरूको बारेमा जानकारी गराई कृषि क्षेत्रलाई निर्वाहमुखीबाट व्यावसायिकरूपमा रूपान्तरण गर्न जरुरी रहेको कुरा अवगत गराउनु हो । यस गोष्ठीका अन्य उद्देश्यहरू निम्नानुसार छन् :

- कृषि विकास रणनीतिका विभिन्न पक्षबारे स्थानीय सरकारका प्रमुख/उप-प्रमुखहरू, प्रशासनिक अधिकारीहरू लगायत जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुख/उप-प्रमुखहरूलाई कृषि विकास रणनीतिको विभिन्न पक्षहरूको बारेमा जानकारी गराउने र त्यसबारेमा छलफल गराई साझा बुझाइ र अवधारणा बनाउने,
- स्थानीय तहका कृषि विकासका कार्यक्रम र गतिविधिहरूलाई कृषि विकास रणनीतिसँग कसरी मिलाउन सकिन्छ, भनेर छलफल गर्ने,
- कृषि क्षेत्रका समस्या र सम्भाव्यताको बारेमा अन्तर्क्रिया र छलफल गर्ने, र,
- पालिकाहरूको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा कृषि विकास रणनीतिका विभिन्न पक्षहरूलाई कसरी संस्थागत गर्न सकिन्छ, त्यसबारेमा छलफल गर्ने ।

१.३ कार्यशाला गोष्ठीमा छलफल भएका विषयवस्तुहरू

- कृषि विकास रणनीतिका विभिन्न पक्षहरू तथा यसका मुख्य अवधारणाहरू
- अहिलेको तीन तहको सरकारबीचको सम्बन्ध र त्यसलाई कसरी सुधार गर्न सकिन्छ भन्ने सवालमा सहभागीका धारणाहरू संकलन गर्ने
- कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित अन्य विषय र सवालहरू ।

१.४ अपेक्षित परिणामहरू

- स्थानीय सरकार प्रमुख/उप-प्रमुखहरू कृषि विकास रणनीतिका विभिन्न पक्षहरू तथा यसका मुख्य अवधारणाहरूको बारेमा सचेत हुने,
- स्थानीय तहले कृषि विकास रणनीतिलाई अपनत्व दिने,
- आगामी समयमा कृषिसम्बन्धी कार्यक्रम तथा गतिविधिहरू कृषि विकास रणनीतिसँग मेल खाने खालका हुने,
- स्थानीय सरकारको कार्यक्रम तथा बजेटमा कृषि क्षेत्रले प्राथमिकता पाउने, र,
- प्रदेश र स्थानीय सरकारहरू बीच सञ्चार, समन्वय तथा सहकार्य बढ्ने ।

१.५ गोष्ठी सञ्चालन तथा सहभागिता

प्रदेश १ का १४ जिल्ला भित्रका १३७ स्थानीय सरकारहरूमध्ये जम्मा १०१ स्थानीय सरकारहरूको सहभागिता रहेको थियो । उक्त कार्यशाला गोष्ठीमा मेयर/उपमेयर, अध्यक्ष/उपाध्यक्ष, जिल्ला समन्वय समितिका प्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत एवम् अन्य प्रतिनिधि, पदाधिकारी र कर्मचारीहरू गरी जम्मा ४२९ जना सहभागीको उपस्थिति रहेको थियो । जिल्लागत विस्तृत विवरण तालिका १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १ : प्रदेश १ का १४ जिल्लामा सम्पन्न कृषि विकास रणनीति अभिमुखीकरण कार्यशाला गोष्ठीहरूको विवरण:

क्रम संख्या	जिल्ला	जिल्लामा रहेका जम्मा पालिका	गोष्ठीमा सहभागी हुने पालिका	प्रगति %	सहभागीहरूको संख्या
१	उदयपुर	८	७	८७.५	४५
२	खोटाङ	१०	७	७०	२४
३	ओखलढुंगा	८	७	८७.५	१९
४	सोलुखुम्बु	८	६	७५	२९
५	सुनसरी	१२	७	५८	३०
६	मोरङ	१७	९	५३	३५
७	धनकुटा	७	६	८६	३८
८	तेह्रथुम	६	६	१००	२२
९	संखुवासभा	१०	८	८०	३९
१०	भोजपुर	९	६	६६.६	२८
११	इलाम	१०	८	८०	२८
१२	पाँचथर	८	७	८७.५	२८
१३	ताप्लेजुङ	९	५	५५.५	२८
१४	झापा	१५	१२	८०	३६
	जम्मा	१३७	१०१	७६	४२९

(स्रोत : एडीएस परियोजना कार्यालय अभिलेख)

१.६ गोष्ठीबाट प्राप्त महत्वपूर्ण सुझावहरू

- यस कृषि विकास रणनीति अभिमुखीकरण गोष्ठीमा सहभागीहरूबाट योजना, मूल्याङ्कन र अनुगमन, जनशक्ति विकास, पूर्वाधार विकास, प्रविधि, बजारीकरण र समन्वयसँग सम्बन्धित विषयहरूमा निम्नानुसारका सुझावहरू प्राप्त भएका छन् :

क) योजना, मूल्याङ्कन र अनुगमनतर्फ:

- धेरै पालिकाहरूमा कृषि प्राविधिक कर्मचारी नभएको हुनाले कृषि विकासको योजना तयार पार्न र कृषिको कार्यक्रम सञ्चालनमा कठिनाई व्यहोर्नु परिरहेको छ ।

- पालिकाहरूले कृषिसँग सरोकार संस्थाहरूसँग समन्वय गर्न, योजना निर्माण, श्रोतहरूको सही परिचालनको साथै पालिकाको कृषि शाखालाई पनि सहयोग गर्न पालिकास्तरमा एक “कृषि विकास समन्वय समिति” को गठन गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।
- कृषि विकासको योजना बनाउन प्रत्येक पालिकाका कृषि प्राविधिकहरूलाई तालिमको व्यवस्था गर्न टड्कारो आवश्यक भएको ।
- कृषि विकासको योजना बनाउँदा गरिव किसानहरूलाई ध्यान दिने साथै किसानका प्रतिनिधिहरूलाई पनि योजना तयार पार्दा सहभागी गराउने ।

ख) प्रविधि तथा बजारीकरणतर्फ:

- किसानहरूले उत्पादन गरेका बस्तुले बजारको समस्या भोग्नु परिरहेको अवस्था ।
- प्रदेश र संघीय सरकारले कार्यक्रम निर्देशिका समयमा नै उपलब्ध गराउनुपर्ने ।
- कतिपय पालिकाहरूको भौगोलिक अवस्थाको कारणले सडक र अन्य भौतिक पूर्वाधार संरचनाहरू प्राथमिकतामा पर्ने ।
- सोलुखुम्बु जिल्लाका महाकुलुङ गाउँपालिका तरकारी र फलफूलको उत्पादनको लागि उचित भएकोले फलफूल र तरकारी उत्पादन क्षेत्र तोकी आत्मनिर्भर हुनेतर्फ जोड दिने साथै बाहिरबाट तरकारी ल्याउन प्रतिबन्ध गर्न पहलकदमी गर्ने ।
- हालको अनुदान कार्यक्रमलाई बढी प्रभावकारी बनाउन पारदर्शी अनि नतिजामुखी बनाउन आवश्यक ।
- लेटाङ, पथरी-शनिश्चरे नगरपालिकाहरू कृषि उत्पादन बढाउन स्वस्थ माटो सुनिश्चित गर्न सबै वडाहरूमा माटोको परीक्षण हुनुपर्ने ।
- पहिलेको उत्पादनसँग हालको उत्पादन तुलना गर्दा, माटोको गुणस्तरमा ह्रास आएर जमिनको उत्पादकत्व घटेकोले माटोको सुधार गर्नुपर्ने ।
- सरकारले समर्थन मूल्य तोकी किसानहरूले बिक्री गर्न नसकेको उत्पादन खरिद गर्ने व्यवस्था भएमा किसानलाई घाटा नहुने ।
- धेरै पालिकाहरूमा बँदेल, बाँदर र दुम्सीले हरेक वर्ष बाली नोक्सान भइरहेकोले, वन मन्त्रालयसँग समन्वय गरी दीर्घकालीन निकास खोज्नुपर्ने ।
- किवी उत्पादन गर्ने सबै जिल्लामा दिगो बजारको समस्या छ । शुरुको उत्पादनले बजार मूल्य राम्रै पाए पनि दोस्रो तेस्रो टिपाइको फसल भने मूल्य घटेर सस्तोमा बिक्री गर्नुपर्ने बाध्यता छ ।

ग) समन्वय

- कृषि ज्ञान केन्द्र र पशु विज्ञ केन्द्रबाट स्थानीय तहलाई प्राविधिक सहयोग र समन्वय गर्न कानुनी आधार निर्माण गरिनुपर्ने ।
- कृषिको व्यवसायीकरणका लागि सस्तो तथा सुलभ ब्याज दरमा कृषि ऋण आमकृषकको पहुँचमा हुनुपर्ने ।
- कृषकको माग बमोजिम गुणस्तरीय रासायनिक मल, बीउ तथा सिंचाई समयमा उपलब्ध गराउन सम्बन्धित निकायबीच समन्वय हुनुपर्ने ।
- कृषि व्यवसायलाई दिगो बनाउन मुख्य बालीका उत्पादनको अग्रिम ‘मिनिमम सपोर्ट’ मूल्यको ग्यारेन्टी गरिनु पर्ने ।
- कृषि अनुसन्धान, प्रसार र किसानबीच प्रविधि विकास, समस्या समाधान एवम् प्रचारप्रसारमा समन्वय हुनुपर्ने ।

२. पालिकाहरूका क्षमता आवश्यकता आकलन/अध्ययन:

२.१ अध्ययन गरिएका जिल्ला, पालिका, तालिम केन्द्र, तथा कृषि/पशु केन्द्रहरू

पालिकाहरूको क्षमता आवश्यकता पहिचान गर्ने क्रममा प्रदेश १ का तीनवटै पारिस्थितिकीय (इकोलोजिकल) प्रणाली समेटिने गरी हिमाल, पहाड तथा तराई/मधेस मिलाएर ७ वटा गाउँपालिका र ७ वटा नगरपालिका गरी प्रतिनिधिमूलक १४ वटा स्थानीय तहको क्षमता अध्ययन गरिएको थियो । जुन अध्ययनमा भ्जापा, इलाम, पाँचथर, धनकुटा, भोजपुर, मोरङ, खोटाङ, उदयपुर, सोलुखुम्बु, ओखलढुंगा गरी १० जिल्ला समेटिएका थिए (विस्तृत विवरण तालिका २ मा) । क्षमता पहिचानका क्रममा प्रदेश १ का विभिन्न तालिम केन्द्र, कृषि ज्ञान केन्द्र र पशु विज्ञ केन्द्रमा पनि छलफल गरिएका थिए (तालिका ३, ४, ५) ।

तालिका २ : अध्ययन गरिएका जिल्ला र नगरपालिका तथा गाउँपालिकाहरू:

क्र स	नगरपालिका	गाउँपालिका	जिल्ला
१	पाखीबास	शहिदभूमि	धनकुटा
३	दिक्तेल-रुपाकोट-मजुवागढी	साकेला	खोटाङ
५	पथरी-शनिश्चरे	मिक्लाजुङ	मोरङ
६	सिद्धिचरण	-	ओखलढुङ्गा
७	फिदिम	यानवराक	पाँचथर
९	-	महाकुलुङ	सोलुखुम्बु
१०	-	हतुवागढी	भोजपुर
११	इलाम	-	इलाम
१२	-	कमल	भ्जापा
१४	बेलका	-	उदयपुर

तालिका ३ : अध्ययनमा समेटिएका तालिम केन्द्रहरू

क्र स	तालिम केन्द्रको नाम	जिल्ला
१	कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन सहयोग तालिम केन्द्र, भुम्का	सुनसरी
२	पशुसेवा तालिम केन्द्र, दुहवी	सुनसरी

तालिका ४ : अध्ययनमा समेटिएका कृषि ज्ञान तथा पशु विज्ञ केन्द्रहरू

क्र स	ज्ञान केन्द्रको नाम	जिल्ला
१	कृषि ज्ञान केन्द्र	भोजपुर
२	कृषि ज्ञान केन्द्र	धनकुटा
३	कृषि ज्ञान केन्द्र	खोटाङ
४	कृषि ज्ञान केन्द्र	इलाम
५	कृषि ज्ञान केन्द्र	पाँचथर
६	कृषि ज्ञान केन्द्र	भ्जापा
७	कृषि ज्ञान केन्द्र	सुनसरी
८	कृषि ज्ञान केन्द्र	ओखलढुङ्गा
९	कृषि ज्ञान केन्द्र	उदयपुर

१०	कृषि ज्ञान केन्द्र	संखुवासभा
----	--------------------	-----------

तालिका ५ : अध्ययनमा समेटिएका पशु विज्ञ केन्द्रहरू

क्र स	नाम	जिल्ला
१	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	धनकुटा
२	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	मोरङ
३	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	ओखलढुङ्गा
४	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	पाँचथर
५	भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र	भापा

२.२ अध्ययनका प्रारम्भिक नतिजाहरूले देखाएको संकेत

सातैवटा प्रदेशहरूमा गरिएको 'पालिकाहरूका क्षमता आवश्यकता आकलन'को प्रारम्भिक परिणामअनुसार नगरपालिका साथै गाउँपालिका स्तरमा उपलब्ध मानव संसाधन स्वीकृत पदको तुलनामा आधाभन्दा कम रहेको संकेत गरेको छ ।

यस प्रदेशका माथि उल्लिखित १४ वटा पालिकाहरूमा गरिएका अध्ययनको प्रारम्भिक नतिजाले पनि उस्तै संकेत दिएको छ । कृषि र पशु क्षेत्रका अधिकांश कर्मचारी ४ - ५ तहका छन् र ती मध्ये धेरैले कुनै तालिम लिएका छैनन् ।

साथै प्रायःजसो कर्मचारीहरूमा अनुभवको पनि कमी देखिएको छ ।

यस अध्ययनको नतिजालाई मनन गर्दै सबै १३७ वटै पालिकाहरूका कृषि र पशु विकास शाखाका कर्मचारीहरूलाई उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न ३ दिने तालिम दिने व्यवस्था मिलाइयो ।

उक्त तालिम व्यवस्थापन गर्न भूमि व्यवस्थापन, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयभित्रका अधिकृतहरूबाटै स्रोतव्यक्तिको विकास गरिएको थियो ।

द्रष्टव्य :

क्षमता आवश्यकता आकलन/अध्ययन प्रतिवेदनको अवस्था: यी माथि उल्लेख गरिएका अध्ययनहरूको प्रतिवेदन कृषि विकास रणनीति प्राविधिक सहयोग सुविधा मुख्य कार्यालय, काठमाडौंले तयार गर्नेछ ।

३. भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयमा स्रोतव्यक्तिको विकास:

यी स्रोतव्यक्तिहरूबाट नै प्रदेश नम्बर १ का १३७ पालिकाहरूका कृषि शाखाका कर्मचारीहरूलाई तीन दिने तालिम दिने योजना बनाइयो । सो मुताविक, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयका प्रदेश नम्बर १ का १० जना अधिकृतलाई ५ दिनको प्रशिक्षक-प्रशिक्षणको तालिम दिइएको थियो ।

४. कृषि विकास योजना तर्जुमा क्षमता अभिवृद्धि तालिम:

यस सन्दर्भमा, क्षमता अभिवृद्धिको प्रयासमा तीन दिने लामो क्लस्टर स्तर "कृषि विकास योजना तर्जुमा तालिम कार्यक्रममा "योजना तर्जुमाको व्यापक कभरेज, डाटावेस व्यवस्थापन, र किसानहरूको सूचीकरण सफ्टवेयर प्रयोग गर्ने तरिका आदि विषयहरू समावेश गरिएको छ । यो तीन दिने तालिम प्रदेश नम्बर १ का १३७ नगरपालिका साथै गाउँपालिकाहरूका कृषि शाखाका कर्मचारीहरूलाई दिइने छ ।

१४ जिल्लामध्ये १० जिल्लामा तालिम सम्पन्न भएको छ । थप ४ जिल्लामा कोरोनाको महामारी कम भएपछि तालिम पूरा गरिने छ ।

तालिमका विषयहरूः

- कृषि र कृषि विकास रणनीति (कृषि र कृषि विकास रणनीति/एडीएसको महत्व)
- वर्तमान योजना प्रक्रिया र प्रयोग (प्रादेशिक र पालिका योजना तर्जुमा प्रक्रिया)
- योजना बनाउने औजारहरू र योजना चक्र (योजना उपकरण र योजना चक्र, मूल्य-श्रृंखला पहिचान र प्राथमिकता, स्थिति विश्लेषण, समस्या पहिचान र विश्लेषण)
- कृषि डाटाबेस र पालिकाको प्रोफाइल (पालिका कृषि डाटाबेस)
- किसान सूचीकरण सफ्टवेयर (सफ्टवेयर वास्तुकला, निर्देशिका, प्रयोग तरिकाको प्रदर्शन, सफ्टवेयर प्रयोग, पहुँच र नियन्त्रण)
- कार्यक्रम योजना तर्जुमा र बजेट (समूहगत अभ्यास, सामूहिक कार्यको प्रस्तुतीकरण, भावी योजना)

तालिमका उद्देश्यहरूः

कृषिको महत्वः हालको स्थिति र विशेषगरी सम्बन्धित नगरपालिकामा कृषि र पशु क्षेत्रको सान्दर्भिकता (मुख्य प्रवृत्ति, ग्रामीण अर्थव्यवस्थामा कृषि र पशुपालन क्षेत्रको महत्व, र योजना बनाउने क्रममा कृषि र पशु क्षेत्रमा जोड दिन जरुरी)

कृषि र कृषि विकास रणनीतिः (एडीएस), महत्व, दर्शन, प्रमुख तत्वहरू बुझ्नु, एडीएस सूचक र लक्ष्यहरू र नगरपालिकाहरूमा उनीहरूको प्रासंगिकता बुझ्नु, नगरपालिका आवधिक र वार्षिक योजनाको कृषिसम्बन्धी गतिविधि एडीएसको दर्शन, नतीजा र सूचकअनुसार मिलान गर्न,

योजनाः कृषि तथा पशु विकास मन्त्रालय र सम्बन्धित प्रान्तमा सम्बन्धित एजेन्सीहरूको वर्तमान योजना प्रक्रिया बुझ्नु, वर्तमान योजना प्रक्रियाका मुख्य कमजोरीहरू बुझ्नु, हालको योजना बनाउने प्रक्रियामा आवश्यक सुधारहरू गर्नु जसको परिणामस्वरूप धेरै प्रमाण-आधारित र आवश्यकतामा आधारित योजना बनाउने

मूल्य-श्रृंखलाः नगरपालिकास्तरमा कृषि विकास योजना प्रक्रियामा मूल्य-श्रृंखलाको अवधारणा र यसको उपयोगितालाई बुझ्नु, नगरपालिकास्तरमा वार्षिक कृषि विकास योजना प्रक्रियाको दौरान मूल्य-श्रृंखला प्राथमिकता औजारहरू प्रयोग गर्न ।

डाटाबेस र प्रोफाइलः नगरपालिकास्तरमा कृषि विकास योजना, अनुगमन र मूल्यांकनका लागि डाटाको महत्व बुझ्नु, कृषि तथा पशु विकास मन्त्रालय र नगरपालिका प्रोफाइलद्वारा तैयार कृषि डाटाबेसको संरचना बुझ्नु)

डाटाबेसः डाटाको स्रोत, संग्रह प्रविधिको चेकलिस्टहरू र प्रश्नावलीहरू समावेश, पालिका र वार्डस्तरमा डाटा संकलन प्रविधिको प्रयोग, विभिन्न स्रोतहरूबाट संकलन गरिएको डाटा त्रिकोणात्मक जाँच गर्न ।

किसान सूचीकरणः सफ्टवेयरको संरचना र कृषि तथा पशु विकास मन्त्रालयद्वारा तयार गरिएका दिशानिर्देशहरू बुझ्नु, किसानहरूको डाटा प्रविष्ट गर्न सफ्टवेयरको कसरी प्रयोग गर्ने बुझ्नु, कृषकहरूद्वारा प्रविष्ट गरिएको डाटा पहुँच र प्रमाणित गर्न प्रक्रिया बुझ्नु ।

कार्यक्रम योजना तर्जुमा र बजेटः योजना र बजेटिंग बुझ्नु, बाली/पशुपालन उत्पादकत्व बढाउनको लागि प्राविधिक समाधानहरू र संस्थागत/ नीति परिवर्तनहरू पहिचान गर्नु र लाभदायक व्यवसायीकरणको लागि नेतृत्व गर्नु, नगरपालिकामा कृषि विकासको लागि कार्ययोजना तयार गर्नु ।

तालिमको प्रगति विवरण:

कोरोना महामारीको कारण बन्दाबन्दीभन्दा पहिले जम्मा १० जिल्लामा मात्र तालिम सम्पन्न भएका थिए । प्रत्येक पालिकाबाट पशु विकास र कृषि क्षेत्रका एक/एक जना गरी जम्मा २ जना सहभागीहरूलाई निमन्त्रणा गरिएको थियो । तालिम सम्पन्न भएको प्रगतिको विवरण तालिका ६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिममा जम्मा १० जिल्लाका, जम्मा १०५ पालिकाहरू सहभागी भएका थिए, जसमा आमन्त्रित सहभागीहरू २१०, र कुल उपस्थिति २११ जनाको थियो ।

तालिका ६ : सम्पन्न तालिमहरूको विवरण

तालिम भाग लिएका जिल्लाहरू										
	मोरङ	भापा	इलाम	सुनसरी	पाँचथर	ताप्लेजुङ	उदयपुर	खोटाङ	ओखलढुङ्गा	सोलुखुम्बु
जम्मा न. पा.	१७	१५	१०	१२	८	९	८	१०	८	८
सहभागी पालिका	१७	१५	१०	१२	८	९	८	१०	८	८
महिला	७ (१८%)	११ (३७%)	२ (१०%)	५ (२०%)	५ (३१%)	२ (१२%)	३ (१९%)	३ (१५%)	४ (२५%)	४ (२५%)
पुरुष	३२ (८२%)	१९ (६३%)	१८ (९०%)	१९ (८०%)	११ (६९%)	१५ (८८%)	१४ (८७%)	१६ (८०%)	११ (६९%)	१० (६३%)
जम्मा सहभागी	३९(११५%)	३०(१००%)	२०(१००%)	२४(१००%)	१६(१००%)	१७(८३%)	१७(१०६%)	१९(९५%)	१५(९४%)	१४(८८%)
जम्मा पालिका	१०५									
जम्मा सहभागी	२११									

अबको विशेष महत्वपूर्ण कार्यक्रम

अबको क्रियाकलापमा प्रदेश नम्बर १ को कृषि विकास रणनीति तयार गर्न सहजीकरणको प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्नमा विशेष योगदान एवम् सहयोग पुऱ्याइने छ ।

समाप्त

भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयका स्रोत व्यक्तिहरू

नाम	पद	कार्यालय
श्री विनोद कुमार शाह	पशु चिकित्सक	पशु तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय
श्री निरोज दाहाल	कृषि अर्थ विज्ञ	भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
सुश्री रिचा शाह	बाली संरक्षण अधिकृत	कृषि ज्ञान केन्द्र, ओखलढुंगा
श्री टोनी बर्देवा	बागवानी विकास अधिकृत	कृषि ज्ञान केन्द्र, इलाम
सुश्री रक्षा पौडेल	कृषि अर्थ विज्ञ	पशु तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय
श्री दुर्गा बहादुर तिरुवा	कृषि प्रसार अधिकृत	कृषि ज्ञान केन्द्र, सोलुखुम्बु
श्री सार्थक घिमिरे	कृषि अर्थ विज्ञ	भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय
श्री अंकित भट्टराई	बागवानी विकास अधिकृत	कृषि ज्ञान केन्द्र, भापा
सुश्री एलीशा खड्का	बाली विकास अधिकृत	कृषि विकास निर्देशनालय
सुश्री श्रीशा उप्रेती	बाली विकास अधिकृत	कृषि ज्ञान केन्द्र, उदयपुर

गोष्ठीका केही भलकहरू

होटेल स्वागतम, बिराटनगरमा आयोजित कृषि विकास रणनीति अभिमुखीकरण गोष्ठीमा भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयका सचिव डा. बिमलकुमार निर्मलज्यू सहित सहभागीहरू ।

तालिमका केही भलकहरू

तालिम बिराटनगर

तालिम झापा

प्रशिक्षक प्रशिक्षण, भरतपुर, चितवन